7. De overheid heeft op grond van haar verantwoordelijkheid voor een maatschappelijk verantwoord peil van het onderwijs en voor een gezonde volksontwikkeling recht van toezicht op het onderwijs.
8. De overheid steune het initiatief der vrije maatschappelijke instanties of der Kerken en verzorge het onderwijs alleen bij gebreke daarvan of ter waarborging der geestelijke vrijheid.
9. Ook de overheid is onderworpen aan de wet Gods. Als zoodanig behoort idealiter het van harentwege eventueel te verstrekken onderwijs aan den norm dier wet te voldoen.
10. In de bestaande situatie biedt art. 26 der Lager-Onderwijswet 1920 een mogelijkheid tot Evangelieverkondiging op de staatsschool, waarvan de Kerken een zoo goed mogelijk gebruik dienen te maken.
11. De verschillende stelsels van erkenning en subsidieering van het onderwijs boven den leerplichtigen leeftijd loopen zeer ver uiteen en bieden in het algemeen onvoldoende gelegenheid voor ontwikkeling van dit onderwijs.
12. Voor het onderwijs beneden den leerplichtigen leeftijd is financieele gelijkstelling eisch van rechtvaardigheid.
13. Aan de coördinatie van het organisatieleven van het Christelijk onderwijs in al zijn geledingen is in de laatste jaren niet voldoende aandacht besteed. Deze coördinatie is volstrekt noodzakelijk.

Kampen. H. M. Mulder.

BOEKBESPREKING

Clara Asscher-Pinkhof: „Sterrekinderen". 2e dr., geb. f 5.90. — H. P. Leopolds Uitg. Mij. 's-Gravenhage. 1948.

Al heel groot is het aantal boeken, waarin gehandeld wordt over onze verdrukking en vernedering gedurende de bezettingsjaren. Vele werden gelezen en weer spoedig vergeten, enkele blijven van belang om hun documentaire beteekenis.

Een groep van ons volk is wel bijzonder zwaar getroffen. Bedreigd met totale vernietiging, is het Joodsche volk na een massale ballingschap, zeer sterk gedund teruggekomen. Ook daarover is reeds tamelijk veel geschreven, en terecht.

De bekende Joodsche schrijfster Clara Asscher-Pinkhof laat ons in haar boek: Sterrekinderen, vooral gevoelen hoe het Joodsche kind de vernederingen, verguizing en vernietiging heeft ondergaan. Zij heeft het gedaan, zooals het moest: sober, ingetogen, met een bijzonder juiste aanvoeling van de kinderpsyche. Een roman is het niet geworden, haar uitvoerig relaas van een nameloos leed. Zij schreef een reeks korte verhalen in vier groepen vereenigd.

In „Sterrestad" beschrijft zij den toestand in Amsterdam, waar het Joodsche kind nog kan spelen en lachen, omdat het zijn eigen leventje nog kan leiden hoe dan ook bedreigd. Het kind past zich snel aan en went zelfs aan de geraffineerdste kwellingen die een groot mensch kan bedenken. Onbewust van wat er dreigt geniet het van het beetje vreugde dat er rest in het ghetto van Amsterdam. Het duikt onder in spel en fantasie en ontkomt zoo nog ten deele aan de benauwende werkelijkheid.

Er zit echter climax in deze verhalen, bijna monotoon in hun rustige onbewogenheid, waaronder een nameloos leed schuil gaat. „Sterrehuis" beschrijft de ellende van het in razzia's opgepakte kind. In de Joodsche schouwburg wordt een drama gespeeld, als geen schrijver ooit kon bedenken. De tafereelen hieruit worden weer sober meegedeeld, zonder eenig dramatisch effectbejag, ontroerend juist door den eenvoud. Het zijn feiten, die in hun onverbloemdheid dieper treffen dan de weelderigste fantasie zou kunnen.

„Sterrewoestijn" heet de derde afdeeling. Zij verplaatst ons naar Westerbork, de rustplaats op den tocht naar Polen. Aangrijpender worden de verhalen, naarmate het kindergeluk systematischer vernietigd wordt. De lach versterft haast geheel, het kind wordt in enkele maanden oud. Het sterft van ellende of leeft van hoop.

Het eindpunt is „Sterrehel", het kind in het concentratiekamp, waar geen lach meer is — geen ander spel dan dat van leven en dood. En toch blijft de hoop leven — die onvernietigbaar schijnt. Van verre lacht hun Palestina toe, het land der vaderen, waar alles weer goed zal worden. Deze Joodsche kinderen kennen geen ander verlangen dan het aardsche Jeruzalem. Dat maakt het boek nog vreeselijker dan het al is. Te meer moet men bewonderen den humanistischen geest die er uit spreekt: nergens komt de haat tot uiting.

Het heele boek is een gesmoorde kreet van ellende, een zacht leed om de kinderen die lijden, onwetend eerst en later nog erger als ze hebben leeren weten.

Het moet de schrijfster ontzettend veel gekost hebben zoo'n boek te schrijven en dan zóó. Dit is een boek dat zal blijven omdat het in zijn ontroerenden eenvoud een document humain is.

Gron. H. S.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

het gaat niet goed in indië!

Neen, lezers, vergist U niet, dit wordt geen politiek praatje. Dat de handelingen van onze regeering onze goedkeuring niet wegdragen, behoeft in 't geheel geen betoog.

Wij vragen echter met klem Uw aandacht voor een onderwerp, dat zeker zoo urgent is. Het gaat hier om ongeveer duizend van „onze jongens", leden van onze kerken, die bloot staan aan zeer groote gevaren. En nu denken we niet eens onmiddellijk aan lichamelijke, maar aan geestelijke gevaren, en ook zijn we niet bang, dat de leden van onze kerken moreel op een laag peil leven. Integendeel! Wat echter wel een heel groot gevaar is: wij dreigen geestelijk te verslappen! Wat hiervan de oorzaak is, is voor ons, die al geruimen tijd in Indië vertoeven, niet moeilijk te beoordeelen, maar in den loop van den tijd zijn we tot de conclusie gekomen, dat het een zware taak is om onze broeders en zusters in het Vaderland een juist beeld van de situatie te geven. En dat is toch zoo ontzaglijk belangrijk!

„Hoe staat het dan met de geestelijke verzorging van onze militairen?" zult U zich afvragen. „Er wordt toch zooveel voor „onze jongens" gedaan en er zijn toch veldpredikers?"

Geestelijke verzorging. Kunnen we daarvan wel spreken? Wij zijn stellig van meening, dat dat niet zoo is. Inderdaad, onze militairen kunnen elken Zondag naar een „nood"- of „veldgemeente" gaan, maar het moet U nu toch wel genoegzaam bekend zijn, dat wij daar niet thuis hooren. Gelukkig zijn thans in enkele grootere plaatsen vrijgemaakte kerken. Daarvoor zijn we den Heere dankbaar. Het grootste gedeelte van ons is echter absoluut niet in staat de leesdiensten in deze kerken bij te wonen. Gelukkig krijgen allen, wier adressen bekend zijn, regelmatig preken uit Holland toegezonden, zoodat in plaatsen, waar grootere garnizoenen liggen, onze broeders gezamenlijk een preek kunnen lezen. Maar het meerendeel is genoodzaakt, dit alleen te doen. En wat komt daar vaak van terecht? Er zijn staaltjes van geloofsmoed geleverd; ons zijn gevallen bekend van menschen, die, nadat ze de beschikbare hoeveelheid preken doorgewerkt hadden, van voren af aan begonnen. Doch dit zijn de sterksten onder ons. Misschien is het U nu duidelijk, dat dit voor de zwakkere broeders op den duur funest wordt, en dat ze inderdaad geestelijk verslappen. Het leven van dag aan dag patrouilleeren en wacht kloppen heeft tot gevolg, dat velen van ons 's avonds als een blok op hun veldbed neervallen en voor niets anders dan lichamelijke rust zich interesseeren.

En wat doen de kerken nu voor ons? Zij hebben in synodevergadering zich uitgesproken tegen het instituut „noodgemeente" of „veldgemeente", en terecht. En de afwijzing van dit instituut kan o.i. niet scherp genoeg zijn, want de veldpredikers (op enkele uitzonderingen na) spelen met het ambt, met den doop, met openbare geloofsbelijdenis, kortom: met de kerk. Maar als de kerken dit instituut afwijzen, moeten zij daar iets tegenover stellen. Zij hebben weliswaar opdrachten gegeven aan de Deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen. Deze deputaten zijn, zooals bekend, de dominees den Boeft, B. A. Bos en de Wolff. Maar nu bestaat er, naar verluidt, geen eenstemmigheid onder hen, op welken grondslag de geestelijke verzorging der militairen (vooral in Indië) moet worden aangepakt. De Hoofdlegerpredikant, Ds de Kluis (Herv.) eischte voorheen van alle veldpredikers medewerking aan de noodgemeenten. Deze eisch schijnt nu vervallen te zijn. Maar ook nu nog kunnen we niet medewerken, want als er op de thans gebruikelijke wijze vrijgemaakte veldpredikers naar Indië kwamen, zouden ze dus in bepaalde onderdeelen hun werk kunnen doen. En moeten wij, als we in andere bataljons zitten, dan maar aan den wind van leer van kerkscheurders, Barthianen en vrijzinnigen worden blootgesteld?

Neen, alleen het Woord, het ambtelijk gesproken Woord, in waarheid gebracht, zal velen kunnen redden van de gewisse geestelijke vervlakking en ondergang.

Tenslotte: We zijn van meening, dat voor de bestaande regeling van de „geestelijke verzorging" geen enkele schriftuurlijke grond aan te voeren is. Volgens deze regeling moeten ook door ons „herders" en „leeraars" worden geaccepteerd, van wier kerkelijke ontrouw we overtuigd zijn; die meestal alleen door een op de kerk lijkende vereeniging zijn „beroepen". Hierbij is geen enkele garantie voor het verkondigen van de waarheid. Zelfs weten we, dat dwaling aanwezig is in hun hart t.a.v. de kerk: en in hun spreken is die ook te verwachten, dikwijls al aanwezig. Ef. 4 : 11, 12, 14—16: „En deze heeft gegeven sommigen tot apostelen, en sommigen tot profeten, en sommigen tot evangelisten, en sommigen tot herders en leeraars; tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwing des lichaams van Christus. Opdat wij niet meer kinderen zouden zijn, die als de vloed bewogen en omgevoerd worden met allen wind der leer, door de bedriegerij der menschen, door arglistigheid, om listiglijk tot dwaling te brengen. Maar de waarheid betrachtende in liefde, alleszins zouden opwassen in Hem, die het Hoofd is, namelijk Christus; uit welken het geheele lichaam bekwamelijk samengevoegd en samen vast gemaakt zijnde, door alle voegselen der toebrenging, naar de werking van een iegelijk deel in zijne maat, de wasdom des lichaams bekomt, tot zijns zelfs opbouwing in de liefde", en Hand. 2 : 42: „En zij waren volhardende in de leer der Apostelen, en in de gemeenschap, en in de breking des broods en in de gebeden".

Dus zouden we in dezen zeer inconsequent moeten zijn, en onze menschen overgeven aan onbetrouwbare herders. En dit terwijl aan de kerk de ambtsdragers gegeven zijn om de kerkleden te hoeden (Ef. 4 : 11—16); en de zegen des Heeren aan kerkelijke getrouwheid verbonden is (Ef. 5 : 29b: „hij voedt het, en onderhoudt het, gelijkerwijs ook de Heere de gemeente").

Overeenkomstig het voorgaande, overeenkomstig de Schrift, is dit ons voorstel: Er worden (evenals voor de Roomsch-Katholieken) veldpredikers benoemd, die tot taak hebben niet te evangeliseeren in de eerste plaats, maar (zooals de gangbare term zegt) werkelijk ons geestelijk te verzorgen; d.w.z. zij werken zóó, als wij, kerkleden, van een ambtsdrager mogen verwachten. Deze ambtsdrager kan hier véél meer bereiken ('t staat toch in Ef. 4 : 11!) dan met leesstof te bereiken is. Vergeet ook niet, dat velen na den dienst niet meer in staat zijn, eenigszins inspannende lectuur te verwerken; wél echter een ambtelijk gesprek!

Overtuigd zijnde, dat het belang van ons, militairen in Indië, de broeders en zusters werkelijk voor oogen staat, durven wij het voorgaande met temeer vrijmoedigheid onder Uw aandacht te brengen, teneinde gezamenlijk met de kerken in Nederland tot klaarheid en een juiste oplossing te komen, in gehoorzaamheid aan Gods Woord.

(Door plaatsgebrek bleef dit stuk eenigen tijd liggen, Red.).

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater.

Het is inderdaad voor ons antirevolutionairen broodnoodig ons in Groens en Kuypers geschriften te verdiepen. Want zij vochten met alle kracht tegen het ondier, dat zij uit de diepte zagen opkomen en dat ons nu dreigt op te slokken, heel het leven, kerk en staat en maatschappij: de absolute staat, de booze vrucht der Renaissance, die herleving van het heidendom, toen nog in haar ergste consequenties gekeerd, omdat terzelfder tijd er ook de Reformatie was, de terugkeer tot het Woord des Heeren. Maar die Reformatie is thans zoo haast verdwijnend klein, gezien tegenover de wereldmachten, die heerschen in kerk en staat.

De Renaissance zette den mensch op den troon als beheerscher van zijn eigen lot. Door zijn machtige rede, die alles zou doorgronden. Het eind is de vreeslijkste slavernij.

En dat zagen Groen en Kuyper, na de Fransche revolutie, die een nieuw stadium was in den gang naar het paganisme, voor hun door het Woord scherpziend gemaakte oog, in sterkere mate dan ooit te voren opkomen. Wij kunnen ook zeggen: zij streden tegen het clericalisme, tegen den clerus. In de kerk en in den staat.

Wat dit woord beteekent, lezen wij in de Schrift: I Petrus 5 : 3. Daar wordt tot de ambtsdragers in de kerk des Heeren gezegd: weidt de kudde Gods, hebbende opzicht daarover niet uit bedwang maar gewillig enz. En daarna: „noch als heerschappij voerende over het erfdeel".

De kantteekenaren wijzen er op, dat dit woord erfdeel — des Heeren, als onze vaderen daaraan toevoegden ter verklaring — in het oorspronkelijke, het Grieksch, heet: Kleros. Dat is, zeggen zij, loten of erfdeelen, alzoo genoemd omdat de erfenissen van het land Kanaän door het lot gedeeld werden, en de bijzondere gemeenten of de geloovigen worden zoo genoemd, omdat God hen tot zijn eigendom uit den hoop der algemeene menschen heeft uitverkoren en die tot kinderen en erfgenamen heeft aangenomen. De kleros is dus de gemeente, de kerk.

Maar, zoo zegt Prof. Bavinck in zijn Dogmatiek — IV 381 —: clerus, lot, erfdeel duidde oorspronkelijk de gemeente van Christus aan als het erfdeel of eigendom Gods. Maar langzamerhand gingen de ambtsdragers zich de clerus achtten, tegenover de gemeente als leeken, die niets te zeggen, maar alleen nog te luisteren en te gehoorzamen hadden.

Daar hebben wij nu den gang in heel de wereldhistorie: de mensch, die in zijn ambt de Heere had te dienen, verheft zich tot meester, tracht zich te zetten op de plaats van den Koning der kerk — in de kerk — en op de plaats van den Koning der koningen — in den staat. Dan wordt de keizer van Rome een afgod.

Men had niets te doen dan voor hem een knieval, en dan was men veilig.

Maar zoo was het ook met den paus van Rome: een knieval voor den paus, stedehouder van Christus hier op aarde, en — men was veilig.

In heel den kerkstrijd, dien wij thans hebben te voeren, ben ik door geen enkel geschrift dieper getroffen dan door dat eenvoudige verhaal van ds Doornbos van Wormer: Over schorsen en afzetten. Een episode uit de vrijmaking.

Treffend voorbeeld van de beteekenis eener „clerus". Een kleine kniebuiging voor den afgod — synode, en, U gebeurt niets.

Heel het doen van die dominees dáár, die van den dienaar des Woords in Wormer niets vroegen dan maar een enkele „belofte", heusch niet meer, doet ons eensklaps in de meest scherpe trekken zien waar het clericalisme in kerk en staat ons heenvoert.

Een meer beschamend verhaal voor den helaas zelfs in de gereformeerde kerken weer opkomende clerus is er alleen maar te vinden in den aanvang, toen men prof. Schilder dit onheilig vuur aan de schenen legde.

Groen en Kuyper nu streden tegen dat steeds meer opduikend clericalisme in de eens gereformeerde kerken en in den eens christelijken staat. Tegen den clerus, die Ned. Herv. synode heette, en tegen den clerus van den liberalistischen staat, den staat van de philosophie der revolutionaire „verlichting", waarin de mensch zich poogt te zetten op den troon van

God; de dienaar wil worden, absolute heerscher over gansch het leven.

Het tijdperk van Groen en Kuyper was een periode in dien loop der dingen, een episode uit den gang der Revolutie.

Ik noem een vroegere periode, die van de zeventiende eeuw, de eeuw van Lodewijk XIV, die toen gelukkig nog weer een Oranjevorst in Willem III tegenover zich had, zooals die andere absolute vorst Filips II te doen kreeg met Prins Willem I en zijn trouwen helper Marnix van St. Aldegonde.

Egon Friedell zegt in zijn „Kulturgeschichte der Neuzeit", dat Lodewijk XIV zijn extreem absolutisme oprichtte naar de wijsheid van Descartes r e d e. Het: de staat ben ik, had toen echter nog maar een frivole beduidenis; latere tijden leerden ons, wat dit werkelijk beteekent. Het was overigens al erg genoeg. Ook zóó was dit absolutisme, dit vorstelijk clericalisme, reeds een ramp voor Europa, een sterke bedreiging voor de kerk des Heeren. Wat Willem III aanstonds doorzag.

De koning is, zegt Friedell, het door God en de rede ingezette middelpunt van het aardsche „Koordinatennetzes". Alles had zich naar hem te oriënteeren; wie anders dacht dan hij, was staatsverrader en majesteitsschender. Erger nog, als een mensch, die niet methodisch vermag te denken. Eerst is er de koning, dan de staat; uit hem ontwikkelt zich de staat, hij heerscht niet alleen, hij m a a k t den staat. Hij was werkelijk wat Hobbes zei, dat de staat was: de sterfelijke God.

En zijn instrumenten, waardoor hij zijn heerschappij vestigen wilde, waren: b u r e a u c r a t i e, p o l i t i e en een s t a a n d l e g e r.

Laat ons nu eens denken aan de wijze, waarop de communist zich tot heer der wereld tracht te maken.

De socialist bereidt hem den weg: een socialisatie, een alles omvattende organisatie, een bureaucratie, waaronder wij thans ook allerwege reeds zuchten. Daarna alle macht in handen van een staatspolitie. De communist is overal tevreden, als hij slechts, zooals in Tsjecho-Slowakije en in Finland, minister van b i n n e n l a n d s c h e zaken is, beheerscher der politie. En dan een rood leger, alle wapens — en welk wapen — in handen van den absoluten heerscher. Die bepaalt wat een mensch d e n k e n moet, wat hij l e z e n mag, wat hij z e g g e n zal, wat hij zal d o e n.

En — zegt dan Friedell: „als de politiek dan niets anders is dan de kunst om den tegenstander te bedriegen en te misleiden, en de brutaliteit, om zijn macht zoo lang te misbruiken tot een nog sterkere macht het halt gebiedt, dan is het belachelijk om de handelingen van staatslieden voor een juridisch of ethisch tribunaal te citeeren".

De nominalistische, subjectivistische wijsbegeerte van Cartesius, die ook in de zeventiende eeuw reeds aan de hoogeschool, door Prins Willem I aan Leyden geschonken, werd geleerd en van de predikstoelen werd gevolgd... en dan Lodewijk XIV met zijn absolutisme, maar nog beperkt door de toen nog niet zoo ver gevorderde techniek. De wijsbegeerte van Rousseau en de Encyclopaedisten, even nominalistisch, subjectivistisch, en daarna de Fransche revolutie en Napoleon weer sterker.

De wijsbegeerte van Hegel en daarna van den Barthiaan van thans; en dan de absolute staat eerst van den democratischen socialist en daarna van den nationaal socialist en nu van den communist. Het is één doorloopende lijn, een ijzeren consequentie van deze revolutie, dat de mensch, die alleen vrij kan zijn als hij zich wil onderwerpen aan den Christus, den Koning Zijner kerk en den Koning der koningen, die dus Hem subject, onderworpen moest zijn, zich tot o n d e r w e r p, tot het fundament, tot den heerscher over heel het leven verheft.

Men zegt dan, dat het v o l k zal heerschen, volksdemocratie zooals dat thans heet, maar het is de volstrekte heerschappij, de vreeselijke tyrannie van een „clerus", een kleine groep van menschen, die, sterk saamgebonden door een enkelen als een afgod vereerden mensch, heel het leven overheerscht, het denken en spreken en doen, het eten en drinken, heel het leven zonder iets uitgezonderd. De meest afschuwelijke slavernij. Het teeken van het beest uit den afgrond. De antichristelijke macht, die de eeuwen door heendreef naar de absolute macht in kerk en staat, maar thans door de techniek, door bom en radio, in staat is om werkelijk niet een stukje van de wereld, maar heel de wereld te overheerschen.

Wij zien de uitkomst die Groen voorzag en waartegen Kuyper waarschuwde, nu in levende trekken voor ons. De werkelijkheid komt al nader bij. „De staat ben ik". Het is geen frivole, lichtzinnige uitdrukking meer, het begint nu alom vreeslijke werkelijkheid te worden.

En wij?

Toen Groen zijn waarschuwend woord deed hooren, dag in dag uit, toen hij den steeds meer om zich heen grijpenden clerus met kracht bestreed in kerk en staat, wierp men hem tegen: ha, gij zijt negatief, gij zegt alleen, hoe het n i e t moet. Waar is uw stelsel? Uw systeem?

Groen antwoordde dan: ik ben reeds voor U zeer nuttig, als ik U waarschuw, en U den afgrond toon, waarheen gij, verlokt door allerlei fata morgana, wordt heengeleid, als verblinden, die niet weet wat U wacht.

Hij vroeg: allereerst bevrijding van den slavenketen. Losmaking van de banden van ongeloof en revolutie. En daarna zullen wij, gehoorzaam wandelend voor de kerk en den staat, en doende recht en gerechtigheid, den zegen Gods mogen vragen voor ons zoo gehavende en bedreigde leven.

Het is waar: ook thans roepen wij tegen den communist en tegen den socialist. Ook thans wordt gezegd: bestudeer Groen en Kuyper; tegen de revolutie het Evangelie.....

Maar onderwijl is het mij soms, alsof ook wij bezig gaan met het kwaad inzonderheid voor de maatschappij weg te organiseeren. Ik hoor spreken van de zorg den arbeider een v o l k o m e n rechtspositie te geven. En zoo een v o l k o m e n rechtspositie voor den boer en den patroon — o, dat mag ik niet meer zeggen, ik moet zeggen: b e d r i j f s l e i d e r, die door de bureaucratie van den staat thans reeds tot in de kleinigheden toe wordt geregeerd; — voor den middenstander, voor — ja voor wie niet?

En in de gereformeerde kerken wordt verklaard: buig U voor den clerus, die beveelt. En in de politiek: volg de nieuwe orde, die u zegt, waarover gij wel en waarover gij niet spreken zult. In elk geval niet over het onrecht, dat U in de kerk trof.

Dat is het benauwende van deze dagen.

Wij zien al maar naar hetgeen van achter het ijzeren gordijn ons meer en meer gaat bedreigen. Want dit schuift al naar het Westen op.

Zou het niet beter zijn te zien naar ons zelf, naar wat er leeft in ons eigen doen, opdat wij, als de absolute „staat" met zijn absolute „kerk", dáár is, wij in het vuur der vervolging staande mogen blijven?

Zien naar wie wij zijn, opdat er bekeering moge komen en wij weer onzen Koning aanschouwen in al de heerlijkheid van Zijn Woord en de goede belijdenis Zijner getrouwe kerk?

Met hartelijke groeten en heilbede uw toegenegen

MARNIX.

PERSSCHOUWTJE

Vader en Zoon — of: Eindhoven en Soekarno's audiëntiegangers.

Merkwaardig: Vrijdagavond ongeveer half tien sloot ik het artikel (IV) over de zendingskringen der Synodocraten af en om 10 uur vond ik bij de inmiddels mij overhandigde post onderstaand artikel van ds G. Hagens (Leeuwarden); het blijkt dat eenzelfde vergelijking (vader en zoon) ons door het hoofd gespeeld heeft; we lezen van ds Hagens in K.bl. Friesland:

De Synode, die vóór enige weken te Eindhoven gehouden werd, kan misschien nog het best getypeerd worden als de Synode van het (machteloze) gebaar.

Soms komt een zoon of dochter bij vader en moeder met de mededeling: „Ik ga trouwen". „Gebeurt niet" zegt vader in verontwaardigd verzet. En hij somt op alle (redelijke) bezwaren. Met klare en verstandige woorden toont hij aan, dat dit toch niet kan en niet moet. Hij gaat tenslotte heftig betogen.

Maar het laconieke antwoord is dan „Vader moet zich maar niet zo druk maken. Het gaat toch door. Het moet doorgaan".

En vader begrijpt. De opgeheven vuist valt onmachtig neer. En de vol vuur en verontwaardigde gesticulerende man leunt geslagen terug in zijn stoel.

Niet zelden wordt dan daarna een toneelstukje opgevoerd, waarin het gehele gezin meespeelt. De toebereidselen voor het trouwfeest worden met een vrolijk gezicht (althans voor zover ze buiten de deur plaats vinden) geschikt. De gelukwensen van vrienden en kennissen met een olijke tinteling in het oog aanvaard. Vader maakt een snaakse opmerking over de voortvarendheid van de jeugd en dat je als vader tegenwoordig met de wensen van je kinderen hebt rekening te houden.

Maar het feest gaat door. En de geburen en vrienden zeggen: „Wat een recht hartelijke en vrolijke bruiloft". Het Franse spreekwoord voor deze gevallen is: faire bonne mine au mauvais jeu. D.i. een vrolijk gezicht zetten, al verlies je lelijk.

Eindhoven: de redelijke argumenten en de verstandige woorden (de woorden naar Schrift en belijdenis), de gesticulaties en de opgeheven vuist zullen er wel geweest zijn achter de gesloten deuren der commissiekamers. Of misschien ook niet.

Maar de glimlach en de olijke tinteling en de schalks aanvaarde handdrukken waren in de publieke vergadering van de Oosterkerk.

Het moet trouwens een zeer vermoeiende synode geweest zijn. Want het was faire bonne mine vóór en na. Dat de heren dr F. L. Bakker en ds Vlijm in hun verbijsterende verklaring, enige maanden geleden, zo duidelijk zich uitspraken vóór de revolutie en tegen het evangelie, kon niet worden getolereerd. Het Woord des Heeren is er tenslotte ook nog. En de belijdenis. Hier moest vermaning zijn en belijdenis van schuld. Ja, dat was het vaderlijk protest en de gesticulatie.

Maar het laconieke antwoord was: Wou U het gehele zendingscorps naar de Herv. Kerk jagen?

Toen viel de vuist in onmacht. Generale zendingsdeputaten schreven al naar Indië: „Wij vertrouwen, dat u voortaan in het publiek niets meer zeggen zult over politiek".

En de synode? „De synode betuigde haar instemming met de door deput. uitgesproken verklaring". (Scheps) **Dat de kerkraad van Batavia openlijk had uitgesproken eenvoudig geen notitie te nemen van de synodale uitspraken van 1942-1946; de gereform. kerken (die weer in vrijheid leefden) te erkennen; haar predikanten uit te nodigen in Indië voor te gaan;**

dat was natuurlijk kerkelijke revolutie. Want die beslissingen van 1942-1946 zijn genoemd: Goddelijke waarheden; en de geschorsten: muiters in Gods Kerk over wie de Heere toornt.

Ja, dat zou het vaderlijk protest zijn en de verontwaardigde gesticulatie.

Maar het laconieke antwoord was: Moeten we dan in onenigheid scheiden? Wilt u de schande dragen dat men zegt: „Ook de Indische Kerken hebben zich vrijgemaakt naar art. 31 K.O.?"

Toen viel de vuist in onmacht.

En het synodale besluit werd: „de synode is van oordeel: dat 1e. onder de tegenwoordige omstandigheden in het kerkelijk leven in Indië het de juiste tijd is, dat tot de gewenste zelfstandigheid van het eigen kerkverband in die kerken, kan worden overgegaan" (Scheps). En het machteloze gebaar volgt:

„de synode vertrouwt, dat de in geheel zelfstandig Kerkverband optredende Geref. kerken in Indië de Drie Formulieren van Enigheid als haar belijdenisschriften zullen blijven handhaven en haar kerkelijk leven zullen blijven inrichten naar de Geref. Kerken-ordening, gelijk ook de kerk en de classis Batavia zelve verklaard hebben" (Scheps).

Bij het lezen van deze laatste woorden ziet ge het voor uw ogen gebeuren, hoe prof. Ridderbos spijtig weer in zijn portefeuille terugschuift de exemplaren van de nieuwe belijdenisformulieren van 1942-1946, die de afgevaardigden van Batavia weer hebben mee teruggebracht. Men moest ze daar niet! Toch werd het feest gevierd.

En dit alles (en nog meer) ging nog vooraf aan de hoofdmoot: het zendingsrapport. Want het grote voorstel was: de inheemse kerken die door de geref. zendingsarbeid in Indië zijn vergaderd en opgebouwd, los te laten en haar toe te staan **zich te verenigen met zes andere kerkgroepen om gezamenlijk te gaan vormen een verenigde Indische Kerk.**

Was dit nog een voorstel?

't Was bekend, **dat de deputaten die ter vorige synode benoemd waren om met die geref. inheemse kerken samen te spreken, niet eens door die kerken ontvangen werden.** 't Was bekend, dat **die vereniging met andere kerkgroepen op Java (onder welke b.v. de doopsgezinden) al lang aan de gang was. Ongevraagd en ongeweigerd.** En dat men daar **van een afzonderlijke samenspreking tussen kerkelijk-gereformeerden v. Java en Nederland niet eens meer gedienst was.** En eigenlijk alle vroegere broeders als „vreemde buitenlanders" liever kwijt dan rijk was.

Hier wilde de hand omhoog. Met een getuigenis en een vermaan. En een oproep tot terugkeer.

Maar het laconieke antwoord was: „Vader moet zich maar niet zo druk maken. We trouwen toch. We **zijn** al getrouwd.

Toen viel de hand opnieuw.

En Eindhoven ging spreken van een historisch moment: „De Generale synode, met blijdschap constaterend, dat in de conclusies van de samenspreking, gehouden te Batavia in Mei 1947, tot uiting is gekomen de begeerte van **de kerken in Indonesië (let op dit mooie woord en bedenk bovendien, dat met deze kerken niet eens bedoeld zijn de geref. inheemse kerken, maar de gezamenlijke kerken v. Indië, doopsgezinde inclusis.** G.H.) om haar zendingsroeping zelfstandig te behartigen;

verklaart zich volgaarne bereid, haar hierin alle nodige gewenste hulp en medewerking in gehoorzaamheid aan Christus en uit liefde tot de broeders te verlenen" (Scheps).

Eindhoven: de synode van het (machteloze) gebaar. Onmachtig tot profetisch getuigen. Zoals we verwachten moesten.

Toen Naomi en Elimelech wegtrokken uit Bethlehem, hebben hun gelovige stadgenoten gezegd: „Dit is zonde. Hier, in dit land, waar de God des Verbonds met ons wonen wil, hier zullen we goed en kwaad uit des Heeren hand moeten ontvangen. De Heere zal u in den vreemde tegenkomen".

Toen Naomi later weerkeerde, geslagen en gebogen, hebben deze gelovige burgers van Bethlehem niet gelachen, in leedvermaak. Maar ze hebben wel gezegd: „De Heere is waarachtig. Hij houdt zijn Woord. Ook in Zijn oordelen".

Alleen maar, Naomi heeft haar onmacht en gebrokenheid gezien als straf van God. En het recht des Heeren erkend, in het woord: „vol toog **ik** heen, maar ledig heeft mij **de Heere** doen wederkeren".

Maar in Eindhoven besloot men met het woord: Wij zijn van God weer zeer gezegend. Toen zong men Psalm 150.

Een duidelijke situatieteekening, waartegen het de „onmondige" schare voor den mal houdende geschrijf van ds Toornvliet (coöperator-chef van ds J. Dijk, ds H. v. d. Elskamp, dr G. M. den Hartogh, dr N. J. Hommes, ds A. M. Lindeboom, dr H. N. Ridderbos, ds D. Scheele, dhr R. Valkema, ds H. Volten) in „De Strijdende Kerk" droevig afsteekt, o Scheele... K. S.

De stem van Toornvliet slaat weer eens door.

Er zijn nu eenmaal daar in Indië dingen gebeurd, die g e e n m e n s c h k a n o n t k e n n e n, en die voor een synode van Ridderbossen en Nauta's, althans zoolang ze zich nog hun bidbrief van 1944 herinneren (den bidbrief voor de bekeering van den revolutionairen K. S.!) zieldoorwondend zijn, meer dan Da Costa 't zou vermogen uit te drukken. Maar Ridderbos-Nauta zijn dat reclamestukje-bidbriefje al lang vergeten natuurlijk, en komen maar met één bedoeling ter synode: situatie-beheersching. Dat is zoo hun opvatting van kerk-regeering en sleutelmacht. Nu is Ridderbos een meester in het vinden van rustgevende formules; en dus in 't wekken van psychische gevoelens van ontspanning, en velen identificeeren dit met zégen.